

2. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – 2004. – № 1–2. – С. 5–60.
3. Грабовський П. П. Інформаційна компетентність учителя середньої школи / П. П. Грабовський // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2008. – №37. – С. 118–123.

Аннотація. В даній статті розглянуті можливості методичного семінару в формуванні інформаційної компетентності педагогів ліцею.

Ключевые слова: інформаційна компетентність, цифрові освітні ресурси (ЦОР).

Summary. The article deals with the benefits of a methodical seminar for the formation of teacher's informational competence in the lyceum of sciences.

Key words: informational competence, digital educational resources.

Надійшла до редколегії 13.10.2011 р.

УДК 371.132

Хомич Л. О.

ПРОФЕСІЙНА ПОЗИЦІЯ ВЧИТЕЛЯ У РОБОТІ З ПЕДАГОГІЧНО ЗАНЕДБАНИМИ УЧНЯМИ

Анотація. Статтю присвячено проблемі професійної позиції учителя, який працює з педагогічно занедбаними учнями. Автор основний акцент робить на розгляді питання педагогічної культури, як важливої складової професійної позиції особистості.

Ключові слова: позиція, професійна позиція, педагогічна занедбаність.

Постановка проблеми. Сучасні тенденції розвитку суспільства обумовлюють формування вчителя, здатного здійснювати професійну педагогічну діяльність на демократичних та гуманістичних засадах, забезпечувати розвиток та самореалізацію особистості [6, 3]. Приєднання України до Європейського освітнього простору ще більше загострює суперечності у нинішній системі професійної педагогічної освіти, а саме:

– невідповідність між творчим характером педагогічної діяльності та проявами формалізму в ставленні до професійних обов'язків з боку вчителя;

– невідповідність між суспільними вимогами до рівня і якості професійної освіти, компетентності і майстерності вчителів та рівнем внутрішньої мотивації до професійного самовдосконалення;

– протиріччя між соціальною роллю, що має виконувати вчитель згідно зі своїм професійним статусом та реальною соціально-професійною діяльністю вчителів тощо. Ці та багато інших протиріч зумовили актуальність дослідження теорії і практики формування професійної позиції вчителя.

Крім того, на основі аналізу сучасної наукової психолого-педагогічної літератури ми з'ясували, що у початковій школі внаслідок впливу численних чинників (біогенних, соціогенних і психогенних) все частіше зустрічаються діти з різними відхиленнями в розвитку і поведінці, так звані педагогічно занедбані учні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблеми формування професійної позиції учителів займалися Є. Бондаревська, З. Васильєва, В. Кравцов, Н. Кузьміна, М. Михайліченко, В. Мясичев, О. Петровський, К. Платонов, В. Радул, В. Сластьонін, С. Сисоєва.

Водночас питання педагогічної занедбаності є об'єктом вивчення вчених М. Алемаскіна, В. Баженова, А. Белкіна, П. Блонського, Л. Виготського, Л. Зюбіна, І. Козубовської, А. Кочетова, А. Макаренка, Л. Маленкової, Г. Медведева, В. М'ясищева, І. Невського, В. Обухова, Р. Овчарової, В. Сухомлинського та ін.

Формулювання цілей статті та постановка завдань. Метою статті є дослідження професійної позиції вчителя як прояв його професійно-педагогічної культури у роботі з педагогічно занедбаними учнями. Зазначена мета зумовила постановку певних завдань дослідження, а саме: визначення суті та змісту професійної позиції вчителя; дослідження особливостей професійно-педагогічної культури вчителя у роботі з педагогічно занедбаними учнями.

Виклад основного матеріалу. Найважливішою функцією педагогічної освіти є стимулювання процесу професійного і особистісного самовдосконалення людини. У цьому випадку слід говорити про вибір педагога життєво необхідної позиції, його особисте самовизначення. Уважаємо за необхідним дослідити зміст понять “позиція”, “педагогічна позиція”. У загальнонавчальному значенні термін “позиція” (лат. positio – положення) трактується як точка зору, думка в якому-небудь питанні, відношення до чогонебудь, а також дії, поведінка, обумовлена цим відношенням [2, 158].

У наукових працях термін “позиція” використовується у двох основних значеннях:

1. Як складна, відносно стала система ставлень, установок, мотивів, цінностей людини, якими вона керується у процесі своєї життєдіяльності;

2. Як положення індивідуума у статусно-рольовій внутрішньогруповій структурі [3, 263].

Багато дослідників (А. Асмолов, В. М'ясищев, К. Платонов, Н. Радіонова, С. Рубінштейн) застосовують поняття "позиція особистості". На думку А. Асмолова, позиція особистості це те, заради чого і як використовує людина свої здібності і набутті якості; а також, об'єктивні можливості (зовнішні умови) задоволення потреб людини [1]. Відповідно, позиція – це одна з найбільш цілісних характеристик людини як особистості.

Варто звернути увагу на погляди В. М'ясищева, який розглядає позицію як систему відносин, чинник розвитку особистості, що виступає не тільки умовою розвитку вчителя, але і важливим показником його соціально-професійної зрілості, сформованості професійної культури [5, 112]. З огляду на це, саме позиція визначає суб'єктивні відносини (ціннісні орієнтації, інтереси, мотиви, установки і т. д.); стійкі способи ведення свого життя і спрямованість особистості як відношення того, що особистість одержує і бере від суспільства, до того, що вона йому дає, вносить у його розвиток [6, 228].

Згідно теорії С. Рубінштейна, позиція – це те, що пов'язує свідомість і особистість, виражає їхню єдність [7]. Іншими словами, позиція характеризує визначний рівень розвитку свідомості особистості. Натомість, О. Леонт'єв вважав, що позиція – не результат, а передумова й умова розвитку особистості та її свідомості [6, 232]. Тобто, вчений розглядає позицію як процес самостійної діяльності особистості, суть якої виявляється у моральному виборі. Позицію, як особистість в цілому, утворює діяльність. Усвідомивши свою позицію, особистість піднімається на новий рівень розвитку.

З огляду на зазначене вище з'ясуємо суть поняття "професійна педагогічна позиція". Відтак, О. Бондаревська, І. Ісаєв, В. Сластьонін та Є. Шиянов стверджують, що позиція педагога – це система його інтелектуальних, вольових та емоційно-оцінкових ставлень до світу, педагогічної діяльності та педагогічної реальності загалом. Ця позиція, з одного боку, визначається вимогами та очікуваннями суспільства до фахової підготовленості вчителя та його особистісно-професійних якостей, а з іншого – є результатом його власної активності як прояву певних переживань, мотивів, ціннісних орієнтацій і т. ін. Саме в позиції вчителя проявляється його загальна соціальна спрямованість й тип професійної діяльності [8]. Тому, вважаємо, що дефініція "педагогічна позиція" відображає досягнення педагогом деякої гармонії, що дає йому соціальну стійкість і продуктивну включеність у громадське життя і педагогічну працю, а також психологічний комфорт.

Важливою психологічною умовою становлення професійно-педагогічної позиції вчителя виступає проблема професійного самопізнання. Якщо в процесі навчання у ВНЗ студент активно та систематично займається професійним самопізнанням, це приводить до того, що процес професійної підготовки набуває для нього особистісного сенсу, він розкриває для себе можливості самореалізації в майбутній педагогічній діяльності [4].

Професійна педагогічна позиція нами визначена як цілісна, інтегративна характеристика всього способу життя людини, якісна характеристика і прояв сформованості її професійної культури; особливе смислове утворення особистості, що відображає стійку усвідомлену систему ставлень учителя до різних сторін своєї професії – до себе, дітей, колег, педагогічної діяльності і професії в цілому. Отже, ми будемо розглядати професійну позицію вчителя як складову і один з проявів його професійної культури.

Педагогічна культура розуміється як: система цінностей – регуляторів педагогічної діяльності; передумова, мета, засіб, інструмент педагогічної діяльності, рівень самореалізації в ній; концентроване вираження особистості педагога [10, 68]. Педагогічна культура викладача має досягти найвищого рівня, показниками якого слід вважати: гуманістично-педагогічну позицію у ставленні до студентів, здатність бути вихователем; психолого-педагогічну компетентність і розвинене педагогічне мислення; освіченість у сфері предмета викладання та оволодіння педагогічними технологіями; досвід творчої педагогічної діяльності, уміння обґрунтовувати власну педагогічну діяльність як систему, здатність розробити авторський освітній проект; культуру професійної поведінки, способу саморозвитку, уміння саморегуляції власної діяльності, культуру спілкування [9].

Звернемо увагу на те, що наше дослідження стосується розгляду питання професійної позиції учителя в роботі з педагогічно занедбаними учнями, що відрізняє його від інших робіт. Відтак, вважаємо за необхідне зупинитися на з'ясуванні особливостей професійно-педагогічної культури вчителя у роботі з педагогічно занедбаними учнями. При цьому ми будемо спиратися на погляди О. Леонт'єва, який в структурі професійної позиції учителя виділяє світоглядну і поведінкову сторони [6, 232]. Врахування цих характеристик, на нашу думку, є обов'язковим для учителя який працює з педагогічно занедбаними учнями.

Світоглядна сторона професійної позиції вчителя розглядається як усвідомлення суспільної значимості педагогічної професії, сформованість системи педагогічних принципів і гуманістичних ціннісних орієнтацій на роботу з дітьми [6, 232]. Включення світоглядної позиції у структуру професійної культури учителя в роботі з педагогічно занедбаними учнями нами визначається як спрямованість студентів на майбутню діяльність, наявність самоствердження, формування ціннісного ставлення до педагогічно занедбаних учнів тощо.

Однак, якою буде позиція педагога, залежить від його ставлення до своєї професійної діяльності. Тому, ми до професійної позиції учителя, який працює з педагогічно занедбаними учнями включаємо також здатність керувати своїм емоційним станом; володіння емоційною стійкістю, високий рівень розвитку вольових якостей. У цьому аспекті слід також наголосити на єдності суспільно-значущих і особистісних мотивів педагогічної діяльності, інтересу і захопленості педагогічною професією, ставлення до педагогічної праці як до головного сенсу життя, любові і поваги до дітей та ін. Оволодіння перерахованими якостями дає змогу учителям самостійно підтримувати своє професійне самопочуття на високому рівні та сприяє успішній роботі педагогічно занедбаних учнів над негативними тенденціями у поведінці.

Поведінкова сторона професійної педагогічної позиції передбачає здатність учителя самостійно приймати рішення в різних ситуаціях навчання та виховання педагогічно занедбаних дітей і нести за них відповідальність. Іншими словами, це активність вчителя у захисті інтересів занедбаних дітей й наданні їм допомоги, створення сприятливих умов для їхнього розвитку. Наявність поведінкової позиції в структурі професійної культури учителя дозволить підвищити його професійний потенціал, оскільки будуть сформовані необхідні вміння та навички адекватного реагування на проблемні ситуації, що виникатимуть у навчально-виховному процесі.

Висновки. Отже, педагогічна позиція вчителя – це складне особистісне утворення, яке формується під впливом зовнішнього середовища й виявляється у його ставленні до різних аспектів педагогічної діяльності. У нашому дослідженні професійна позиція вчителя є одним із проявів його професійної культури. Умовами формування професійної позиції вчителя у роботі з педагогічно занедбаними учнями ми вважаємо формування світоглядної і поведінкової сторін педагогічної культури.

Перспективи подальшої роботи. Наше дослідження не вичерпує всі аспекти формування професійної позиції вчителя у контексті їх роботи з педагогічно занедбаними учнями. Подальшого дослідження потребує детальне вивчення різносторонніх умов формування "Я-концепції" педагога.

Література

1. Асмолов А. Г. Психология личности / А. Г. Асмолов. – М., 1990. – 367 с.
2. Большая Советская Энциклопедия : в 30 т. / Гл. ред. А. М. Прохоров. Изд. 3-е. – М., 1976. – Т. 24 – 608 с.
3. Краткий психологический словарь / Ред.-сост. Л. А. Карпенко. Под общ. ред. А. В. Петровского, м. Г. Ярошевского. – 2 изд., расш., испр. и доп. – Ростов н/Д : изд-во «Феникс», 1999. – 512 с.
4. Мешко О. Роль професійного самопізнання у процесі становлення педагогічної позиції майбутнього вчителя [Електронний ресурс] / О. Мешко. – Режим доступу : <http://www.social-science.com.ua>.
5. Мясичев В. Н. Основные проблемы и современное состояние отношений человека / В. Н. Мясичев // Психологическая наука в СССР. – М., 1960. – Т. 2. – С. 110–125.
6. Радул В. В. Основи професійного становлення особистості сучасного вчителя : навчальний посібник / В. В. Радул, В. О. Кравцов, М. В. Михайліченко. – Кіровоград: ТОВ «Імекс-ЛТ», 2007. – 252 с.
7. Рубинштейн С. Л. Проблемы общей психологии / С. Л. Рубинштейн. – М., 1976. – 424 с.
8. Сластенин В. А. Педагогика : учеб. пос. / В. А. Сластенин, И. Ф. Исаев, Е. Н. Шиянов; под ред. В. А. Сластенина. – М. : Издательский центр «Академия», 2002. – 576 с.
9. Стецюк К. В. Педагогічна культура викладача в контексті вимог Болонського процесу [Електронний ресурс] : / К. В. Стецюк, О. А. Седашова. – Режим доступу : <http://www.lp.edu.ua>.
10. Щербань П. Сутність педагогічної культури / П. Щербань // Вища школа України. – 2004. – №3. – С.67–71.

Аннотация. *Статья посвящена проблеме профессиональной позиции учителя который работает с педагогически запущенными учениками. Автор основной акцент делает на рассмотрении вопроса педагогической культуры, как важной составляющей профессиональной позиции личности.*

Ключевые слова: *позиция, профессиональная позиция, педагогическая запущенность.*

Annotation. *The article is sanctified to the problem of professional position of teacher that works with the pedagogical started students. Author a basic accent does the question of pedagogical culture on consideration, as an important constituent of professional position of personality.*

Key words: *position, professional position, pedagogical neglect.*

Надійшла до редколегії 18.07.2011 р.

УДК 378.147

Чаговець Б. М.

ТЕХНОЛОГІЗАЦІЯ МЕТОДИЧНОГО НАВЧАННЯ УЧИТЕЛІВ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ЛІЦЕЮ

Анотация. *У статті представлені елементи технологізації методичного навчання вчителів ліцею із створення креативної технології навчання ліцействів.*

Ключові слова: *технологізація методичної роботи, модель креативної технології.*

Постановка проблеми. Зростаючі вимоги до сучасної освіти всіх типів навчальних закладів та діяльності вчителя обумовлюють пошук нових шляхів якості навчально-виховного процесу і рівня педагогічного професіоналізму. Одним із перспективних шляхів вирішення цих задач є підвищення ролі